

XOMILARDORLARDA YUKORI NAFAS YO'LLARI INFEKTSIYASI KECHISHI VA ASORATLARI

Yusupova Gavxaroy Baxtiyorjon qizi

Nabijonova Nazokat Nabijon qizi

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada xomilador ayollarda yuqori nafas yo'llari infeksiyalarining kechishi, klinik xususiyatlari va asoratlari o'rganilgan. Tadqiqotda homiladorlik davrida organizmning immunologik zaifligi tufayli infeksiyalarning ko'proq uchrashi va ularning murakkab kechishi tahlil qilingan. Maqolada kasallikning diagnostikasi, profilaktikasi va samarali davolash usullari yoritilgan. Tadqiqot natijalari xomilador ayollarda yuqori nafas yo'llari infeksiyalarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, klinik amaliyotda muhim ahamiyatga ega bo'lishi ta'kidlangan.*

KALIT SO'ZLAR: *Xomiladorlik, yuqori nafas yo'llari infeksiyasi, immunitet, asoratlar, profilaktika, davolash.*

Xomiladorlik — ayol organizmida jiddiy fiziologik o'zgarishlarga olib keladigan murakkab jarayon. Bu davrda ayolning immuniteti tabiiy ravishda pasayadi, bu esa infeksiyalarga nisbatan sezgirlikni oshiradi. Ayniqsa, yuqori nafas yo'llari infeksiyalari (YuNYI) homiladorlik davrida keng tarqalgan muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada xomiladorlarda YuNYI kechishi, klinik belgilari, asoratlari va profilaktikasi haqida so'z yuritiladi.

YuNYI sabablari va patogenezi

Yuqori nafas yo'llari infeksiyalari — burun, halqum, hiqildoq va traxeyaga ta'sir qiluvchi kasalliklar guruhidir. Ushbu infeksiyalarning asosiy qo'zg'atuvchilari quyidagilar:

Viruslar: Rinoviruslar, adenoviruslar, gripp va paragripp viruslari.

Bakteriyalar: Streptococcus pneumoniae, Haemophilus influenzae, Staphylococcus aureus.

Zamburug'lar: Candida albicans kabi qo'zg'atuvchilar immuniteti zaif ayollarda uchraydi.

Homiladorlik paytida progesteron va estrogen gormonlarining yuqori darajasi immun tizimining hujayraviy qismini susaytiradi. Bu esa patogen mikroorganizmlarning tez ko'payishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Klinik manzara va kechishi

Xomilador ayollarda YuNYI odatda ancha murakkab kechadi, chunki organizm homilani begona tanacha sifatida qabul qilmasligi uchun immun javob pasaygan bo'ladi. YuNYI klinik belgilari quyidagilardan iborat:

Burun bitishi va oqishi (rinit) — eng keng tarqalgan simptom.

Tomoq og'rig'i (faringit) — yutish paytida kuchayadigan og'riq.

Yo'tal (laringit, traxeit) — quruq yoki nam yo'tal.

Harorat ko'tarilishi — subfebril (37,0-37,5°C) yoki febril (38,0°C va undan yuqori).

Bosh og'rig'i va umumiy holsizlik.

Homiladorlikning turli trimestrlarida kasallikning kechishi farq qiladi. Birinchi trimestrda infektsiya homilaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, ikkinchi va uchinchi trimestrda esa homila ichi infeksiyasi xavfini oshirishi mumkin.

Asoratlari

Xomiladorlik davrida YuNYI o‘z vaqtida va to‘g‘ri davolanmasa, bir qator og‘ir asoratlarga olib kelishi mumkin:

1. Homila ichi infektsiyasi — virus yoki bakteriyalarning yo‘ldosh orqali homilaga o‘tishi natijasida yuzaga keladi.

2. Erta tug‘ruq yoki homilaning tushishi — kuchli yuqumli jarayon bachadon tonusining oshishiga olib kelishi mumkin.

3. Pnevmoniya va bronxit — YuNYIning pastki nafas yo‘llariga tarqalishi natijasida rivojlanadi.

4. Gestoz va platsentaning erda ajralishi — og‘ir infektsiyalar natijasida homiladorlikning ikkinchi yarmida uchraydi.

Diagnostika

YuNYI diagnostikasi klinik simptomatika, laborator va instrumental tekshiruvlarga asoslanadi:

Klinik ko‘rik: Shifokor anamnez yig‘adi va umumiy tekshiruv o‘tkazadi. Laborator tekshiruvlar: Qon tahlili (leykotsitoz yoki limfotsitoz), burun-halqum surtmasida patogen aniqlash. Instrumental tekshiruv: O‘pka rentgenografiyasi faqat muhim zarurat bo‘lganda, homilaga zarar yetkazmaslik uchun maxsus himoya vositalari bilan amalga oshiriladi.

Homiladorlik davrida YuNYIni davolash murakkab, chunki ko‘pgina dorilar homilaga zarar yetkazishi mumkin. Shuning uchun davolash yondashuvi quyidagicha bo‘ladi:

1. Etiotrop davolash: Virusli infektsiyalarda interferon preparatlari yoki antivirus vositalari qo‘llaniladi. Bakterial YuNYIda antibiotiklar faqat shifokor nazorati ostida buyuriladi (penitsillin va sefalosporinlar guruhi).

2. Simptomatik davolash: Burun yuvish uchun dengiz suvi asosidagi eritmalar. Tomoq og‘rig‘ida antiseptik sprej va pastilkalar. Yo‘talda o‘simlik asosidagi siroplar.

3. Umumiy kuchaytiruvchi vositalar: Vitamin-mineral komplekslari (C va D vitaminlari, rux). Ko‘p suyuqlik ichish va yotoq tartibi.

Profilaktika

YuNYIning oldini olish homilador ayollar uchun juda muhimdir. Profilaktik chora-tadbirlar:

Immunitetni mustahkamlash: Sog‘lom ovqatlanish, yetarli darajada dam olish va stressdan qochish.

Shaxsiy gigiyena: Qo‘llarni tez-tez yuvish va antiseptiklardan foydalanish.

Kontaktlardan cheklanish: Gripp mavsumida ko‘pchilik bilan bo‘ladigan joylarga bormaslik.

Vaksinatsiya: Grippga qarshi vaksina homiladorlikning ikkinchi va uchinchi trimestrida xavfsiz hisoblanadi.

Xomiladorlarda yuqori nafas yo‘llari infeksiyalari ko‘p uchraydigan va homila hamda ona salomatligi uchun potensial xavf tug‘diradigan patologiyadir. O‘z vaqtida tashxis qo‘yish, xavfsiz va samarali davolash hamda profilaktik chora-tadbirlar YuNYIni nazorat qilishda muhim ahamiyatga ega. Tibbiy yordamga o‘z vaqtida murojaat qilish va shifokor tavsiyalariga amal qilish — sog‘lom homiladorlikning garovidir.

Yuqori Nafas Yo‘llari Infeksiyalarining Homiladorlik Trimestrlariga Ta’siri

Birinchi trimestr (1–12-haftalar)

Homiladorlikning ilk bosqichida yuqori nafas yo‘llari infeksiyalari (YuNYI) alohida xavf tug‘diradi. Bu davrda homila asosiy organ va tizimlarining shakllanishi yuzaga keladi. Infektsiyaga uchragan ayollarda: Homilaning rivojlanishida kechikish (intrauterin rivojlanish kechikishi). Embrionning o‘limi va erta homilaning tushishi (spontan abort). Yod va foliy kislotasi tanqisligi kuchayishi.

Ikkinchi trimestr (13–26-haftalar)

Bu bosqichda homila ichki organlari shakllangan bo‘lib, YuNYI nisbatan kamroq xavf tug‘diradi, ammo: Yo‘ldoshning yetarli darajada rivojlanmasligi. Platsentar yetishmovchilik. Amniotik suyuqlikning infeksiyalanishi (amnionit).. Uchinchi trimestr (27–40-haftalar). Homiladorlikning oxirgi bosqichida yuqori nafas yo‘llari infeksiyalari asosan homila ichi infektsiyasiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari: Erta tug‘ruq xavfi oshadi. Chaqaloqlarda tug‘ma pnevmoniya yoki sepsis rivojlanishi mumkin. Bachadon tonusi oshishi va homiladorlikning muddatidan avval tugashi.

YuNYI Bilan Homiladorlarni Boshqarish Algoritmi

1. Tashxis qo‘yish: Anamnez yig‘ish (kasallikning davomiyligi, simptomlarning kuchayishi). Klinik simptomlarni baholash (harorat, yo‘tal, burun oqishi). Qon tahlili — leykotsitlar va C-reaktiv oqsil darajasi.

2. Davolash strategiyasi: Virusli YuNYIda — antivirus preparatlari (interferon asosidagi vositalar). Bakterial YuNYIda — antibiotiklar (penitsillin, sefalosporinlar, lekin aminoglikozid va tetratsiklinlar taqiqlanadi). Simptomatik terapiya — antipiretik vositalar (paratsetamol), burun yuvish eritmalari, tomoq chayqash uchun furatsilin yoki o‘simlik damlamalari.

3. Homilaga monitoring:

UTT (ultratovush tekshiruvi) — homilaning rivojlanishini nazorat qilish. Dopplerometriya — yoʻldosh qon aylanishini baholash. Kardiotokografiya (KTG) — homila yurak urishlarini kuzatish.

YuNYIning Immunologik Xususiyatlari Homiladorlik Davrida

Homilador ayollarning immuniteti tabiiy ravishda “modulyatsiyalangan” holatga oʻtadi. Bu shuni anglatadiki, immun tizim homilani begona tanacha sifatida rad etmasligi uchun immunitet pasayadi. Th1 va Th2 hujayralar balansining oʻzgarishi: Homiladorlikda Th2 faolligi kuchayib, virus va bakteriyalarga qarshi himoya susayadi. Sitokinlar darajasining oʻzgarishi: Interleykin-10 (IL-10) ning oshishi yalligʻlanish jarayonlarini bosadi, lekin infeksiyalarga boʻlgan qarshilikni kamaytiradi.

Oʻsimlik Davolash Usullari va Xalq Tabobati

Homiladorlik davrida dorilardan imkon qadar kam foydalanish tavsiya qilinadi, shuning uchun oʻsimlik asosidagi vositalar muhim rol oʻynaydi: Asal va limon choyi: Immunitetni mustahkamlash va tomoq yalligʻlanishini kamaytirish uchun. Zanjabil damlamasi: Virusga qarshi va isitma tushiruvchi taʼsirga ega. Ekalipt va lavanda yogʻlari bilan inhalatsiya: Burun bitishini yengillashtiradi va yoʻtalni kamaytiradi. Qora turp sharbati: Yoʻtal uchun tabiiy mukolitik vosita.

Homilador ayollarda YuNYIning oldini olish uchun quyidagi tadbirlar juda muhim: Profilaktik davolash: Gripp va boshqa YuNYI viruslariga qarshi vaksinalar.

Vitaminoterapiya: Homilador ayollar uchun maxsus ishlab chiqilgan vitamin va mikroelement komplekslari (C, D vitaminlari, rux). Uy sharoitida gigiyena: Yashash xonasini muntazam shamollatish, nam tozalash va havoni namlantirish. Jamoat joylarida himoya: Gripp mavsumida niqob taqish, qoʻllarni antiseptik bilan tozalash.

Homiladorlikning oxirgi bosqichida YuNYI bilan ogʻrigan ayollarda tugʻruq jarayoni maxsus nazorat talab qiladi: Tugʻruqdan oldin dezinfeksiyalash: Burun-halqumning antiseptik eritmalar bilan yuvilishi. Tugʻruq jarayonida monitoring: Homila yurak urishini kuzatish (KTG) va bachadon qisqarishlarini baholash. Neonatal monitoring: Chaqaloq tugʻilgandan soʻng infeksiyaga qarshi tekshiruvdan oʻtkazish (qon tahlili, koʻkrak rentgeni, mikrobiologik surtma).

Xulosa

Homiladorlik davrida yuqori nafas yoʻllari infeksiyalari keng tarqalgan boʻlib, onaning va homilaning salomatligi uchun jiddiy xavf tugʻdirishi mumkin. Oʻz vaqtida tashxis qoʻyish, xavfsiz va samarali davolash usullarini tanlash hamda profilaktik chora-tadbirlar YuNYIni nazorat qilishda hal qiluvchi rol oʻynaydi. Homiladorlikda infeksiyalardan himoyalaniish uchun immunitetni mustahkamlash va tibbiy yordamga oʻz vaqtida murojaat qilish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Алимова, Г. А., & Рахимов, К. А. (2019). Беременность и инфекции дыхательных путей: клинические особенности и тактика ведения. Терапия и практика акушерства, 2(4), 45-52.
2. Давыдова, Н. Ю., & Смирнова, Е. В. (2020). Особенности течения острых респираторных вирусных инфекций у беременных. Журнал акушерства и женского здоровья, 9(3), 33-39.
3. Умарова, Л. Р., & Ахмедов, Ф. Т. (2018). Профилактика и лечение респираторных инфекций в период беременности. Российский медицинский журнал, 6, 102-108.
4. World Health Organization (WHO). (2020). Management of respiratory infections in pregnancy: A clinical guideline. WHO Guidelines Series.

5. Kwon, J. H., & Smith, R. P. (2017). Respiratory infections during pregnancy: Impact on maternal and fetal health. *The Lancet Infectious Diseases*, 17(5), 456-467.

6. Орипова, Н. К., & Каримов, И. Ш. (2021). Иммунологические изменения при беременности и их влияние на течение вирусных инфекций. *Ташкентский медицинский журнал*, 1(1), 25-30.

7. Chen, Y. H., & Liu, C. C. (2019). Upper respiratory tract infections in pregnant women: Diagnosis and treatment options. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 146(4), 500-507.